

Motion till riksdagen 2005/06:Sf22

av **Linnéa Darell m.fl. (fp)**
med anledning av prop. 2005/06:72

Genomförande av EG-direktivet om rätt till familjeåterförening samt vissa frågor om handläggning och DNA-analys vid familjeåterförening

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om uppehållstillstånd för andra nära anhöriga än maka, make, sambo eller barn.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att uppehållstillstånd skall vägras vid äktenskap mellan underåriga eller om äktenskap mellan underåriga ingåtts utomlands samt att barn- och tvångsäktenskap skall motverkas effektivare.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att uppehållstillstånd skall vägras vid skenförhållanden eller om en ansökan grundar sig på oriktiga uppgifter.
4. Riksdagen godkänner vad i motionen anføres om motivuttalande för att tillförsäkra att makar, sambor eller barn som utsätts för våld eller annan kränkning av sin frihet eller frid beviljas uppehållstillstånd även om anknytningsförhållandet upphört under prövotiden.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att en introduktionskurs erbjuds hitflyttade makar, sambor eller partner.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att barnets åsikt om DNA-analys vid familjeåterförening skall inhämtas och dokumenteras.

Fel! Okänt namn på

Familjeåterföreningsdirektivet – ett minimidirektiv

Syftet med familjeåterföreningsdirektivet är att fastställa villkor för utövandet av rätten till familjeåterförening för tredjelandsmedborgare som vistas lagligen i medlemsstaterna. I direktivet definieras tredjelandsmedborgare som personer som inte är unionsmedborgare enligt artikel 17.1 i EG-fördraget.

Direktivet behandlar tredjelandsmedborgares rätt till familjeåterförening med familjemedlemmar som också är tredjelandsmedborgare. Direktivet innehåller både obligatoriska och fakultativa bestämmelser. Direktivets fakultativa bestämmelser får därför närmast ses som rekommendationer för medlemsländerna. Eftersom familjeåterföreningsdirektivet är ett s.k. minimidirektiv föreligger det inte några hinder mot att ha generösare bestämmelser i den nationella lagstiftningen.

Direktiv som antagits på EG-rättslig nivå skall följas av medlemsstaterna och implementeras i enlighet med gällande genomföranderegler. Då familjeåterföreningsdirektivet är ett minimidirektiv föreligger inga hinder för den enskilda medlemsstaten mot att ha förmånligare bestämmelser i nationell lag. Folkpartiet har följande synpunkter på regeringens förslag till genomförande av EG-direktivet om rätt till familjeåterförening samt vissa frågor om handläggning och DNA-analys vid familjeåterförening.

Uppehållstillstånd för andra nära anhöriga än maka, make, sambo eller barn

Enligt direktivet får medlemsstaterna tillåta inresa och vistelse för släktingar i rakt uppstigande led av första graden till anknytningspersonen eller dennes make/maka, om släktingarna är beroende av referenspersonen eller dennes make/maka för sin försörjning. Enligt den nya utlänningslag som träder i kraft den 31 mars 2006 får uppehållstillstånd ges till en utlänning som är nära anhörig till anknytningspersonen och som ingått i samma hushåll som den personen (5 kap. 3 § första stycket 4 NUtlL). Uppehållstillstånd enligt denna punkt kan t.ex. ges till en förälder som i hemlandet sammanbott med ett i Sverige bosatt barn. I den nya utlänningslagen läggs i bestämmelsen till den förutsättningen att det förutom hushållsgemenskap även skall ha förelegat ett särskilt beroendeförhållande mellan släktingarna redan i hemlandet. Detta krav har sedan tidigare gällt enligt praxis.

I motion 2004/05:Sf34 framförde Folkpartiet att vi motsätter oss att kraven på hushållsgemenskap eller särskilt beroendeförhållande måste uppfyllas för att uppehållstillstånd skall kunna beviljas. Vi anser att detta medför en alltför snäv begränsning av dem som de facto kan beviljas uppehållstillstånd som nära anhörig. Kravet på hushållsgemenskap innebär att man skall ha bott i samma hushåll i hemlandet i en nära förestående tid innan personen som befinner sig i Sverige lämnade landet. Även kravet på särskilt beroendeförhål-

lande måste ha förelegat redan i hemlandet. Vi anser att det kan finnas skäl för den som inte bodde i samma hushåll eller inte hade ett särskilt beroendeförhållande att ändå kunna komma till sina nära anhöriga i Sverige. I direktivet finns heller inga regleringar om krav på hushållsgemenskap.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförts om uppehållstillstånd för andra nära anhöriga än maka, make, sambo eller barn.

Äktenskap mellan underåriga

Enligt regeringens förslag får uppehållstillstånd vägras vid äktenskap mellan underåriga. I 2 kap. 1 § äktenskapsbalken anges att den som är under 18 år inte får ingå äktenskap utan tillstånd av länsstyrelsen. Tillstånd får meddelas endast om det föreligger särskilda skäl. Särskilda skäl kan t.ex. vara om det underåriga paret väntar barn.

Barn- och tvångsäktenskap är företeelser som inte är förenliga med det svenska samhällets syn på jämställdhet och barns rättigheter. Efter fleråriga krav från Folkpartiet förbjöds nyligen barnäktenskap i betydelsen att den dispensmöjlighet som fanns för ungdomar under 18 år att ingå äktenskap inskränktes. Folkpartiet har i motion 2005/06:Sf383 yrkat att den återstående dispensmöjligheten skall avskaffas. I enlighet med det yrkandet anser vi att uppehållstillstånd på grund av anknytning skall vägras vid äktenskap mellan underåriga.

Myndigheternas möjligheter att stödja utsatta flickor och unga kvinnor måste också förbättras. Att tvinga någon ingå äktenskap mot sin vilja har idag ingen särskild brottsrubricering, men om olaga hot, olaga tvång, människorov eller något annat brott har förekommit kan personer lagföras. I praktiken sker detta sällan eller aldrig. För att tydliggöra gällande normer och underlätta polisens arbete bör det övervägas om inte företeelsen att tvinga någon att ingå äktenskap mot sin vilja bör bli ett särskilt brott.

Enligt 1 kap. 8 a § 1904 års lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap erkänns inte ett äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag i Sverige om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder mot det enligt svensk lag och minst en av parterna var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige eller att det är sannolikt att det ingåtts under tvång.

I det Sverige liberaler och andra goda krafter byggt genom mer än hundra års politisk kamp är det en "hederssak" att kvinnor har samma rätt att välja livsväg som män och att yttrandefriheten gäller alla. Barnäktenskap faller utanför den människo- och samhällssyn som är grundläggande i ett liberalt Sverige. Att bryta utanförskapet är också att arbeta för en förändring av värderingar och traditioner som är oförenliga med det moderna, öppna samhället. Att några individer hålls utanför ett fullt deltagande i samhällslivet av sin egen familj eller grupp får inte accepteras. Därför menar vi att det är viktigt att understryka att äktenskap som ingåtts utomlands av underåriga personer

Fel! Okänt namn på

inte kan accepteras i Sverige. Dessa äktenskap kan således inte heller utgöra grund för anhöriginvandring.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om att uppehållstillstånd skall vägras vid äktenskap mellan underåriga eller om äktenskap mellan underåriga ingåtts utomlands samt att barn- och tvångsäktenskap skall motverkas effektivare.

Skenförhållanden och oriktiga uppgifter

Enligt regeringens förslag får uppehållstillstånd vägras vid skenförhållanden eller om en ansökan grundar sig på oriktiga uppgifter. Enligt artikel 16.2 i familjeåterföreningsdirektivet får en ansökan om familjeåterförening avslås om det är fastställt att:

1. falska eller vilseledande uppgifter eller falska eller förfälskade handlingar använts, eller att tillstånd har erhållits genom vilseledande eller på andra olagliga sätt, eller
2. ett äktenskap eller partnerskap har ingåtts eller en adoption har utförts uteslutande för att ge den berörda personen möjlighet att resa in och vistas i en medlemsstat.

Några bestämmelser motsvarande denna artikel finns inte i utlänningslagen eftersom någon rätt till uppehållstillstånd inte föreligger. Vilseledande uppgifter i en ansökan om uppehållstillstånd, t.ex. om ålder eller familjerättslig status, kan medföra att ansökan avslås eftersom uppgifterna kan innebära att förutsättningarna för uppehållstillstånd brister. Detsamma gäller skenförhållanden. Regeringen anser för tydlighetens skull att den nya undantagsbestämmelsen skall ange att vilseledande eller oriktiga uppgifter samt skenförhållanden skall kunna utgöra grund för avslag på en ansökan om uppehållstillstånd. Folkpartiet anser att denna lagregel inte bör utformas som en fakultativ utan som en obligatorisk regel.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförs om att uppehållstillstånd skall vägras vid skenförhållanden eller om en ansökan grundar sig på oriktiga uppgifter.

Återkallelse av tidsbegränsat uppehållstillstånd

Enligt regeringens förslag skall ett tidsbegränsat uppehållstillstånd som beviljats make eller sambo eller person som avser att ingå ett äktenskap eller inleda ett samboförhållande kunna återkallas om förhållandet upphört under den tid som tillståndet gäller. Återkallelse skall också kunna ske av ett tidsbegränsat uppehållstillstånd som beviljats makens eller sambons barn. Värt att notera är att normalt beviljas den anhörige ett permanent uppehållstillstånd men när uppehållstillstånd beviljas i snabbanknytningsärenden tillämpas däremot

Fel! Okänt namn på

systemet med uppskjuten invandring. Syftet med denna ordning är att under en tvåårig provtid ta ställning till om förhållandet är seriöst och bestående innan permanent uppehållstillstånd beviljas.

Som vissa remissinstanser (bl.a. JO) påpekat framgår det inte av lagtexten eller motiven i vad mån en återkallelse skall kunna underlåtas när t.ex. omständigheter enligt 2 kap. 4 e § tredje stycket UtL föreligger. Enligt denna lagregel får uppehållstillstånd ges, även om ett förhållande upphört, om

1. utlänningen har särskild anknytning till Sverige,
2. förhållandet har upphört främst på grund av att i förhållandet utlänningen, eller utlänningens barn, utsatts för våld eller för annan kränkning av sin frihet eller frid, eller
3. andra starka skäl talar för att utlänningen skall ges fortsatt uppehållstillstånd.

Den föreslagna bestämmelsen innebär att återkallelse får ske av uppehållstillståndet om förhållandet upphört. Regeringen anför att Migrationsverket har att ta hänsyn till om de omständigheter som nämns i 2 kap. 4 e § tredje stycket UtL föreligger vid bedömningen av om tillståndet i det enskilda fallet skall återkallas. Regeringen anser därför inte att det fordras något förtydligande i lagtexten i detta avseende.

Vi har tyvärr alltför många gånger, inte minst i utlänningsrättsligt avseende, bevitnat att lagstiftarens intentioner inte återspeglats i praxis. Om det är regeringens vilja att skydda exempelvis kvinnor eller barn som misshandlats, måste detta framgå av tydliga motivuttalanden. Förvisso är Migrationsverket skyldigt att beakta 2 kap. 4 e § tredje stycket UtL men den lagregeln i sig är fakultativt utformad. I kommentaren till utlänningslagen framgår att ”avsikten med punkt 2 är således att det är i de fall där allvarliga eller upprepade övergrepp förekommit, vilka fått till följd att förhållandet upphört, som fortsatt uppehållstillstånd skall beviljas”.

Våld mot kvinnor i nära relationer utgörs av ett komplext mönster av övergrepp som omfattar hot om våld, trakasserier, fysiskt våld, psykiskt våld och känslomässiga övergrepp, isolering, social och ekonomisk kontroll. Våld i nära relationer förekommer i alla samhällsskikt, i alla etniska grupper och även i samkönade parrelationer. Många kvinnor som utsätts för misshandel och sexualbrott vågar aldrig polisanmäla brotten. Folkpartiet vill här särskilt understryka att det inte går att bortse från det beroendeförhållande som kvinnor och barn skulle kunna hamna i vad gäller just uppskjuten invandring. Anknytningspersonen är ju grunden för uppehållstillståndet och eftersom uppehållstillståndet kan återkallas om förhållandet upphör är kvinnan och barnet beroende av mannen för sin fortsatta vistelse i Sverige. Vi kan inte heller bortse från att vissa av dessa kvinnor kommer från kulturer där kvinnans roll är långt mindre jämställd än i Sverige. För dem kan det vara långt ifrån självklart att polisanmäla och dokumentera hot, trakasserier, fysiskt eller psykiskt våld osv., vilket krävs för att uppehållstillstånd skall beviljas om förhållandet upphört.

Folkpartiet anser därför att det behövs tydliga motivuttalanden för att tillförsäkra att makar, sambor eller barn som utsätts för våld eller annan kränk-

Fel! Okänt namn på

ning av sin frihet eller frid beviljas uppehållstillstånd även om anknytningsförhållandet upphört under prövotiden. Sådana motivuttalanden bör tydligare belysa problematiken runt våld mot kvinnor. Det bör även framgå att hänsyn skall tas till den komplexa situation och beroendeförhållande som dessa makar, sambor eller barn, pga. kulturella och sociala skillnader, befinner sig i.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförts om att tydliga motivuttalanden behövs för att tillförsäkra att makar, sambor eller barn som utsätts för våld eller annan kränkning av sin frihet eller frid beviljas uppehållstillstånd även om anknytningsförhållandet upphört under prövotiden.

År 1998 infördes brottet ”grov kvinnofridskränkning” i brottsbalken. Bestämmelsen utgår från den utsatta kvinnans situation och skall underlätta åtal mot gärningsmän som vid upprepade tillfällen har kränkt en närstående kvinna. Flera brott som t.ex. misshandel, ofredande och hemfridsbrott skall kunna bedömas tillsammans, i samma mål. Det har dock visat sig att en låg andel av alla polisanmälningar, där brotten kan rubriceras som grov kvinnofridskränkning, har lett till åtal. Folkpartiet har i motion 2005/06:Ju380 därför yrkat att straffminimum för brottet grov kvinnofridskränkning, i stället för fängelse i lägst sex månader, bör vara fängelse i lägst ett år. Vi anser också att en anknytningsperson som misshandlar och kränker sin maka, make, sambo eller partner även skall kunna åtalas för ”utnyttjande av beroendeförhållande”. Detta skall ses som ett allvarligt brott där straffminimum bör vara fängelse. Om anknytningspersonen inte är svensk medborgare skall frågan om utvisning prövas.

Det är viktigt att ge information åt alla dem som flyttar till Sverige om den värdegrund som genomsyrar det svenska samhället och den betydelse som jämställdheten och respekten för alla människors lika värde har i Sverige. För att undvika att den som kommer hit som make eller maka isoleras i sitt hem utan att få kännedom om svenska lagar och förhållanden anser Folkpartiet att han eller hon skall erbjudas att delta i en introduktion till det svenska samhället. Under denna introduktion skall grundläggande rättigheter och skyldigheter gås igenom.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförts om att en introduktionskurs erbjuds hitflyttade makar, sambor eller partner.

DNA i familjeåterförening

Regeringen föreslår att Migrationsverket skall ge sökanden och anknytningspersonen tillfälle att få en DNA-analys utförd på statens bekostnad i ärenden om uppehållstillstånd som rör familjeåterförening mellan minderåriga barn och deras föräldrar. Även i vissa andra familjeanknytningsärenden skall Migrationsverket lämna ett sådant erbjudande. DNA-analys skall erbjudas endast om den övriga utredningen om släktskapet är otillräcklig. Enligt förslaget skall DNA-analys komma i fråga endast om den primära utredningen av släktskapet inte är tillräcklig för att ansökningen, om övriga förutsättningar är för handen, skall kunna bifallas. Utredningen av ett åberopat släktskapsförhål-

Fel! Okänt namn på

lande skall även fortsättningsvis i första hand utgöras av handlingar, t.ex. födelseattester, personbevis och ID-handlingar, samt sökandens och anknytningspersonens egna uppgifter. DNA-analys skall inte erbjudas om det är uppenbart att släktskapsförhållandet inte existerar och det kan förväntas att ansökan om uppehållstillstånd därför kommer att avslås. Analys skall inte heller behöva erbjudas om det finns andra skäl att avslå ansökan än på grund av otillräcklig utredning om släktskapet. Möjligheten att genomföra en DNA-analys i ett anknytningsärende skall grunda sig på frivillighet. Den frivilliga medverkan skall, enligt förslaget, dokumenteras genom skriftligt samtycke.

Folkpartiet liberalerna tycker att det är av yttersta vikt att skydda barn mot att de utnyttjas. Det kan handla om att barnen kommer hit för att utgöra en fiktiv anknytning till Sverige eller som handelsvara, i vissa fall har de sedan övergetts. Risken för att dessa barn blir offer för trafficking för sexuella ändamål kan inte heller uteslutas. Vi är därför positiva till att DNA-analys erbjuds om den övriga utredningen om släktskapet är otillräcklig för att försäkra att barnet inte återförenas med personer som i verkligheten inte är deras föräldrar. Att detta baseras på frivillighet är bra.

Folkpartiet vill dock fästa uppmärksamhet vid det faktum att barn under 18 år inte själva kan lämna samtycke till DNA-analys utan det är barnets vårdnadshavare eller god man (i de fall en sådan tillförordnats) som lämnar sitt samtycke. Om släktskap inte kan visas på ett tillförlitligt sätt kommer med stor sannolikhet uppehållstillstånd inte att beviljas. Enligt svensk rätt kan ett barn under 18 år normalt inte själv lämna giltigt samtycke till ett ingrepp av det slag som provtagning och DNA-analys innebär. Istället är det barnets vårdnadshavare som har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga förhållanden. Vårdnadshavare är normalt barnets föräldrar eller en av dem. I detta avseende är det dock speciella omständigheter då det är just fastställandet av föräldraskap som är i fokus.

Folkpartiet anser att det är viktigt att barnet hörs i frågan, även om de inte kan lämna något samtycke till ingreppet. Beroende på barnets ålder och mognad skall barnets åsikt om DNA-analys komma till uttryck. Detta skall dokumenteras på samma sätt som den vuxnes samtycke dokumenteras.

Riksdagen bör ge regeringen till känna vad som ovan anförts om att barnets åsikt om DNA-analys vid familjeåterförening skall inhämtas och dokumenteras.

Stockholm den 24 februari 2006

Linnéa Darell (fp)

Solveig Hellquist (fp)

Louise Edlind-Friberg (fp)

Mauricio Rojas (fp)

Anne-Marie Ekström (fp)

Nyamko Sabuni (fp)